



Book Review

A critical review of the book “Conceptualizing the Digital University: The Intersection of Policy, Pedagogy and Practice” and its Persian translation

Abdollah Karimzadeh ^{1*}

¹ Assistant Prof. of Communication Studies, Dept. of Science and Technology, Institute for Cultural, Social and Civilization Studies, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Received: Jun. 11, 2023

Accepted: Aug. 6, 2023

KEYWORDS

Digital university

Pedagogy

Practice

* Corresponding Author

✉ abdollah.karimzadeh@gmail.com

☎ +98 21 22570777

How to Cite this article:

Karimzadeh, A. (2023). A critical review of the book “Conceptualizing the Digital University: The Intersection of Policy, Pedagogy and Practice” and its Persian translation [Book Review]. *Journal of University Studies*, 2(1), 191-197.

doi: 10.22035/jous.2025.5358.1078

URL:

https://www.jous.ir/article_495.html

Copyright:



© The authors retain the copyright and full publishing rights. This is an open access article under the [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) license.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

ABSTRACT

The book *Conceptualizing the Digital University: The Intersection of Policy, Pedagogy and Practice* by Johnston et. al. (2019) and its Persian translation published by the Iranian Institute for Cultural, Social and Civilization Studies is a timely book on digital university that critically discusses how and why the universities are dominated by neo-liberalism in the light of digital transformation. In challenging the reductionist accounts of digital university by developers of digital cultures, it accuses them of suppressing the humanistic values of university and undermining the social agency of the professors and students and of strengthening a neo-liberal culture. Thus, it casts doubts on the emancipatory perspectives of digital university. To provide an alternative narrative of the digital university, the book first analyzes the neoliberal context of the digital university and its meanings, providing a new articulation of the digital university by borrowing from Paulo Freire's concepts such as academic praxis, critical pedagogy, social agency and social justice. It claims that Neoliberalism weakens the university and marginalizes the socio-cultural and humanistic values of education by resorting to the digital university discourse, and to adjust this situation, it is necessary to turn to academic praxis and critical pedagogy. By combining theory and practice and by creatively and critically synthesizing the existing literature, the book has been able to reconceptualize the digital university, but due to it focusing too much on abstract analyzes and not providing a clear definition of key concepts, it has not been able to provide a concrete model, or an adequate account of digital university. The Persian translation of the book, despite its maximum fidelity to the original and its accuracy in finding the target equivalents, is not adequate enough in terms of syntax, spelling and punctuation marks.



INTRODUCTION

The book *Conceptualizing the Digital University: The Intersection of Policy, Pedagogy and Practice* by Johnston et. al. (2019) and its Persian translation published by the Iranian Institute for Cultural, Social and Civilization Studies situates the evolution of digital university within a neo-liberal context in which the humanistic values of university have been dominated by neoliberal policies. In this situation, it is the market that dictates the university what to teach. The book begins with a criticism of this situation, but the strong point of the book is that it suggests alternative strategies to resist against this trend. One resistant strategy discussed in the book is the concept of “critical pedagogy” according to which what should be taught is dictated by humanistic values, rather than the market. The students are encouraged to be critical and reflective. The book discusses how the digital university can contribute to the realization of critical pedagogy. It breathes a fresh air into university Studies, because it shows that there are alternatives to the current trends in university. By introducing these alternatives, the book situates the university in humanistic perspectives. The key ideas of the book are: a conceptual matrix of digital university, digitally distributed curriculum, critically enriched learning spaces, open education and critical pedagogy. Thus, it is necessary for those interested in pedagogy and digital studies to read this book.

A REVIEW OF THE KEY ARGUMENTS

The book consists of 12 chapters. Chapter One entitled as *neoliberalism and digital university* discusses the digital as one of the transforming forces of higher education in the 21th century, arguing that this force follows a neoliberalist policy, because it views higher education as a market for supply and demand. The aim is to challenge the power of neoliberalism in shaping the universities. The argument here is that neoliberalism and its digital turn will reduce the higher education, so the book presents an alternative to the transformation of university based on such values as critical pedagogy, public pedagogy and open education. Since the book views digital university as a discursive construction, it borrows from Paulo Freire the concept of academic praxis. Based on this concept, it is argued that the agency of the teachers and students can entail an emancipatory perspective. The authors contend that the neoliberalism dominant in the current image of digital university is a subjugating an unequal power, thus they are seeking an alternate approach.

Chapter Two entitled as *Digital University: An Impoverished concept* talks about the necessity for adoption of a critical approach to the dominance of neo-liberal ideology in higher education. To conceptualize the digital university, the views by the critics of new liberalism are consulted, because their views are in line with the concept of academic praxis as a critical dialogue. To avoid being biased, and in compliance with the concept of academic praxis, the authors have discussed the views by both the critics of new liberalism and the supports of techno-neoliberalist narrative of the university.

Chapter Three entitled as *An Exploration of the Digital University: Development of a Holistic Thinking* is aimed at operationalizing the idea of academic praxis. To this end, the key components of digital university such as digital literacy, information literacy, learning environments, and curriculum development are discussed as a “conceptual matrix of digital university”. The central question to be touched upon here is if digital university contributes to the resistance of the university or to its suppression.

Chapter Four entitled as *The Myth of Digital Transformation*, argues that digital transformation is regarded as a strong force for change, while it a merely a myth. Under digital transformation, higher education is viewed as a business, so it has to adapt itself to external pressures. The dominant narrative of the proponents of digital university is that the digital technologies turn the universities into the global providers of higher education in making higher education accessible, but this promise has not come true yet. The book shares the same view about the MOOCs, arguing that the MOOCs have failed to expand the access to higher education in a democratic and meaningful way.

Chapter Five entitled as *Digital Participation and Open Communities* discusses digital divide at literacy, financial and geographical levels, arguing that the universities are at the intersection of all of these levels. It then discusses the ways to engage the marginalized groups. So, it is focused on the pedagogy of the deprived students.

Chapter Six entitled as *Information Literacy: Digital Capacity and Individual Agency* argues that the universities should promote “critical information literacy”. This type of literacy enables the learners to develop their critical consciousness of the paradoxes, and the inequalities in the society. According to this chapter, information literacy cannot be reduced to the ability to reveal the “fake news”, rather it should be expanded to the ability to analyze how and why such fame information is produced. Individual agency is a kind of critical consciousness and resistance against the suppressing circumstances. Agency rests at the center of the critical idea of the university and critical pedagogy can boost the individual agency.

Chapter Seven entitled as *Digitally Enriched Learning Spaces* argues that at such spaces, the learners can experience critical agency. The Wikis and blogs are examples of digitally enriched learning spaces that double the participation and motivation of the students.

Chapter Eight entitled as *Digitally Distributed Curriculum* argues that the formal curricula developed by the universities without the participation of the students tend to suppress the agency, but the digitally distributed informal curriculum is an alternative to suppressive formal curricula. Development of such curricula is one of the requirements of digital university and is an example of the concept of praxis. Throughout the chapter, the emancipatory aspect of curriculum as praxis is



University Studies

Vol. 2
Issue 1
Autumn 2023

emphasized, arguing that such interventions in learning and teaching can be liberating.

In the rest of the chapters, the authors of the book emphasize on the concept of academic transformation as critical intervention. According to them, criticism, participation and democracy are the “raison d’etre” of the universities, but neoliberalism has made them suppressive by distorting the concept of the university raison d’etre. The current book gives us insights on how to challenge and emancipate this situation.

A) Strengths and Weaknesses of the Book

The main strength of the book is that it suggests alternative strategies and perspectives for resistance against the current suppressive circumstances. If the degree of success of a book is measured by its degree of thought production, the current book has produced the utmost amount of thought about digital university. Although its theoretical framework may not be a paradigm breaker for the scholars of critical theory, it can definitely fill in many epistemic gaps, for its presentation of a critical account of the digital university. The current book is an insightful source for understanding the suppressive and emancipatory aspects of the digital university. One of the salient features of the book is broad scope. This feature can yet be a point of weakness, because it may entail the danger of reductionism. On the other hand, because of its excessive focus on abstract analyses and not providing a clear definition of the key concepts, the book has failed to present a concrete and an adequate model of the digital university. This problem has influenced the pragmatic side of the book. But generally speaking, it a though-provoking and insightful book. Cogency of arguments, depth of analyses, innovation in ideas and its theoretical richness have made it a valuable source for those interested in higher education studies.

B) Concluding Remarks on the Persian Translation of the Book

The Persian translation of this book has been published by the *Iranian Institute for Cultural, Social and Civilization Studies* in 2023. The main strength of this translation is its utmost faithfulness to the source text and its fluency. There is no deviation in the translation in terms of lexicon, stylistics and pragmatics. In terms of accuracy, its quality is high enough, but it has some deviations in terms of its adherence with the linguistic and orthographic norms of Persian language, particularly its punctuation marks. Thus, it needs a further editing, and proofreading. The translation however can be trusted.



BIBLIOGRAPHY

Johnston, B., et. al. (2019). *Conceptualizing the Digital University: The Intersection of Policy, Pedagogy and Practice*. Springer.

Johnston, B., et. al. (2023). *Maḥsumsāzi-ye dānešgāh-e digitāl* [Conceptualizing the Digital University: The Intersection of Policy, Pedagogy and Practice] (H. Hasani, Trans.). Tehran, Iran: Institute for Cultural, Social and Civilization Studies. (Original work published 2019)



University Studies

Vol. 2
Issue 1
Autumn 2023



فصلنامه مطالعات دانشگاه

Homepage: <http://www.jous.ir>



نقد کتاب

مروری نقادانه بر کتاب «مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال؛ تلاقی سیاست‌گذاری، فن‌تعلیم و کردار» و ترجمه فارسی آن

عبدالله کریم‌زاده *

^۱ استادیار گروه مطالعات ارتباطات پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی و تمدنی وزارت علوم، تهران، ایران

چکیده

کتاب «مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال: تلاقی سیاست‌گذاری، فن‌تعلیم و کردار»، نوشته جانستون و همکاران (۲۰۱۹) که ترجمه فارسی آن توسط انتشارات پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی وزارت علوم به قلم حسین حسینی (۱۴۰۲) منتشر شده است، از جمله کتاب‌های بهنگام در مورد دانشگاه دیجیتال است که با لنزی انتقادی به واکاوی چرایی و چگونگی بلعیده شدن دانشگاه‌ها توسط نئولیبرالیسم در پرتو تحولات دیجیتال پرداخته و ضمن به چالش کشیدن روایت‌های تقلیل‌گرایانه از مفهوم دانشگاه دیجیتال که از سوی توسعه‌دهندگان فرهنگ‌های دیجیتال ارائه می‌شود، چنین روایت‌هایی را به سرکوب ارزش‌های انسان‌گرایانه دانشگاه و تضعیف عاملیت اجتماعی اساتید و دانشجویان و تقویت فرهنگ نئولیبرالی متهم می‌کند و در چشم‌اندازهای رهایی‌بخش مدعیان دانشگاه دیجیتال ایجاد تشکیک می‌کند. نویسندگان کتاب در راستای ارائه روایتی بدیل از دانشگاه دیجیتال، ابتدا بافت نئولیبرالیستی دانشگاه دیجیتال و معانی آن را تحلیل می‌کنند، و سپس با وام‌گیری از مفاهیم پائولو فریره از قییل پراکسیس دانشگاهی، پداگوژی انتقادی، عاملیت اجتماعی و عدالت اجتماعی یک صورت‌بندی جدیدی از دانشگاه دیجیتال ارائه می‌دهند. ادعای آنان این است که نئولیبرالیسم با توسل به گفتمان دانشگاه دیجیتال باعث تضعیف دانشگاه و به حاشیه رانده شدن ارزش‌های فرهنگی-اجتماعی و انسان‌گرایانه آموزش می‌شود و برای تعدیل این وضعیت باید به پراکسیس دانشگاهی و پداگوژی انتقادی روی آورد. این کتاب با در هم آمیزی نظریه و عمل و با سنتزسازی خلاقانه و نقادانه از ادبیات موجود توانسته است در مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال طرحی نو دراندازد، اما به دلیل تمرکز بیش از حد بر تحلیل‌های انتزاعی و عدم ارائه تعریفی مشخص از مفاهیم کلیدی توانسته است مدلی انضمامی و بسنده از دانشگاه دیجیتال ارائه دهد. ترجمه فارسی این کتاب به رغم وفاداری حداکثری به متن اصلی و دقت در معادل‌یابی تعبیر و اصلاحات فنی، از حیث نگارشی بسندگی لازم را ندارد و انواع انحرافات نگارشی، سجاوندی و رسم‌النخطی در سرتاسر متن مقصد به چشم

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۱۵

واژگان کلیدی:

دانشگاه دیجیتال

سیاست‌گذاری

فن‌تعلیم و کردار

چگونه به این مقاله ارجاع دهیم:

کریم‌زاده، عبدالله (۱۴۰۲). مروری نقادانه بر کتاب «مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال؛ تلاقی سیاست‌گذاری، فن‌تعلیم و کردار» و ترجمه فارسی آن. فصلنامه مطالعات دانشگاه، ۲(۱)، ۱۹۷-۱۹۱.

doi: 10.22035/jous.2025.5358.1078

JRL:

https://www.jous.ir/article_495.html

کی‌رایت:



© نویسندگان دارای حق نشر و کلیه حقوق انتشار می‌باشند. دسترسی به متن کامل مقاله براساس قوانین کربتیو کامانز CC BY 4.0 آزاد است.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

می خورد.

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱. مقدمه

کتاب «مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال: تلاقی سیاست‌گذاری، فن‌تعلیم و کردار»، نوشته جانستون و همکاران (۲۰۱۹) که ترجمه فارسی آن توسط انتشارات پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی وزارت علوم به قلم حسین حسینی (۱۴۰۲) منتشر شده است، تکامل و تکوین دانشگاه دیجیتال را در بستر تغییراتی قرار می‌دهد که در ۳۰ سال گذشته رخ داده‌اند. طبق روایت مسلط این کتاب، در طول این مدت، ارزش‌های انسان‌گرایانه دانشگاه تحت سلطه سیاست‌های نئولیبرال قرار گرفته است. در چنین وضعیتی، این بازار است که به دانشگاه دیکته می‌کند چه چیزهایی را تدریس کند. کتاب با نقد این روند شروع می‌شود، ولی قوت اصلی کتاب این است که برای مقاومت در برابر این روند چند چشم‌انداز و راهبرد بدیل پیشنهاد می‌دهد. یکی از راهبردهای مقاومتی که مؤلفان کتاب حاضر ترویج می‌دهند، مفهوم «پداگوژی انتقادی» است که در آموزه‌های پائولو فریره ریشه دارد. در اینجا «آنچه باید تدریس شود» صرفاً از سوی بازار کار دیکته نمی‌شود، بلکه ارزش‌های انسان‌گرایانه است که دیکته می‌کند در برنامه درسی دانشگاه‌ها چه چیزهایی گنجانده شود. دانشجویان تشویق می‌شوند که نقاد باشند و در اینکه چه چیزی را و چرا باید یاد بگیرند، تامل کنند. تلاش اصلی کتاب معطوف به این است که دانشگاه دیجیتال چگونه می‌تواند به تحقق این امر کمک کند. به طور کل، این کتاب هوایی تازه در مطالعات دانشگاه می‌دمد، چون نشان می‌دهد که برای روندهای جاری در دانشگاه بدیل‌هایی وجود دارد. کتاب با معرفی این بدیل‌ها می‌خواهد دانشگاه را در چشم‌اندازهایی انسان‌گرایانه قرار دهد. ایده‌های کلیدی کتاب عبارت‌اند از چارچوب مفهومی دانشگاه دیجیتال، برنامه درسی توزیع شده به روش دیجیتال، فضاهای یادگیری غنی‌شده به روش دیجیتال، آموزش آزاد و پداگوژی انتقادی که در فصول مختلف کتاب موشکافی شده‌اند. لذا، خواندن این کتاب برای علاقمندان به پداگوژی و دنیای دیجیتال ضرورت دارد.

۲. بازخوانی استدلال‌های کلیدی کتاب

ترجمه فارسی کتاب «مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال: تلاقی سیاست‌گذاری، فن‌تعلیم و کردار» که در تابستان ۱۴۰۲ به همت انتشارات پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و



تمدنی وزارت علوم منتشر شده است، شامل یک پیشگفتار و ۱۲ فصل است که ما را به بازاندیشی در مفهوم دانشگاه دیجیتال سوق می‌دهد.

فصل اول کتاب با عنوان «نئولیبرالیسم و دانشگاه دیجیتال»، امر دیجیتال را یکی از نیروهای تغییر دهنده آموزش عالی در قرن بیستم و یکم می‌داند و استدلال می‌کند که این نیرو دنبال‌کننده خط‌مشی نئولیبرالیستی است، زیرا آموزش عالی را به مثابه بازار عرضه و تقاضا می‌بیند و آن را به اقتصاد سیاسی پیوند می‌زند. هدف این فصل افشا کردن و به چالش کشیدن قدرت نئولیبرالیسم در شکل‌دهی به دانشگاه‌ها است و ادعای اصلی نویسندگان در اینجا این است که نئولیبرالیسم و چرخش دیجیتالی آن آموزش عالی را به تحلیل می‌برد. در عوض، بر پایه ارزش‌هایی چون پداگوژی انتقادی، پداگوژی همگانی و آموزش آزاد یک صورت‌بندی بدیل برای تحول دانشگاه ارائه می‌شود. از آنجایی که نویسندگان کتاب دانشگاه دیجیتال را یک برساخت گفتمانی می‌دانند، برای تحلیل این برساخت مسئله‌مند و مناقشه‌برانگیز با وام‌گیری از پانولو فریره به مفهوم پراکسیس دانشگاهی متوسل می‌شوند؛ یعنی چیزی که بر خلاف گفتمان صرفاً در سطح مباحثه نیست، بلکه برای تغییر عناصر سرکوبگر مستلزم چالش و کنش است. با تکیه بر مفهوم پراکسیس دانشگاهی استدلال می‌شود که عاملیت کارکنان و دانشجویان می‌تواند در جهت مداخله و مقابله با نیروهای سرکوبگر دانشگاه باشد و چشم‌اندازی رهایی‌بخش ارائه کند. نویسندگان کتاب امر دیجیتال را یک نیروی اجتماعی-اقتصادی قدرتمند می‌دانند و معتقدند که عامل اصلی شکل‌دهی به دانشگاه‌ها در دوران معاصر نئولیبرالیسم است که به موجب آن، آموزش عالی در حکم بازاری متشکل از دانشگاه‌ها (به منزله عرضه‌کننده) و دانشجویان (به منزله مصرف‌کننده) است. در واقع، رویکرد نئولیبرال به آموزش عالی همانند صنعتی است که مدارک دانشگاهی را تولید می‌کند و این تولیدات باید توسط مشتریان دانشجویان خریداری شوند. از نظر نویسندگان کتاب، رویکرد نئولیبرالیسم که بر تصویر کنونی از دانشگاه دیجیتال سلطه پیدا کرده است، نیرویی انقیادآور و ناعادلانه است و لذا، آنها به دنبال مفهوم‌سازی رویکردی بدیل هستیم که هدف آن تجربه آموزش عالی به عنوان یک خیر جمعی باشد. این رویکرد بدیل بر اساس بصیرت‌های به دست آمده از کتاب «آموزش برای آگاهی انتقادی»، نوشته پانولو فریره (۱۹۷۴) مفهوم‌سازی شده است. نقد نویسندگان به



دانشگاه لیبرال از این جهت است که تفکر نئولیبرال آموزش عالی را به منزله بازاری تعریف می‌کند که در آنجا ارزش آموزش بر اساس قدرت کسب درآمد و مشارکت در اقتصاد رقابتی سنجیده می‌شود. در نتیجه، ارزش‌های فرهنگی-اجتماعی و انسان‌گرایانه آموزش به حاشیه رانده می‌شود.

فصل دوم کتاب با عنوان «دانشگاه دیجیتال: مفهومی تضعیف‌شده»، از ضرورت اتخاذ یک رویکرد انتقادی به سلطه ایدئولوژی نئولیبرال بر آموزش عالی و دانشگاه‌ها بحث کرده و برای مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال به مواضع متفکرانی چون کالینی و سلوین که منتقد نئولیبرالیسم هستند، متوسل شده است. رویکرد این متفکران با مفهوم پراکسیس دانشگاهی به منزله گفت‌وگوی انتقادی همسویی دارد. به تقریر نویسندگان کتاب، کالینی منتقد مداخله دولت در تصمیم‌گیری‌های دانشگاه و مدافع آموزش به منزله پروژه‌ای انسان‌گرایانه است. بنابراین، دیدگاه کالینی در تقابل آشکار با تفکر نئولیبرالی درباره هدف دانشگاه است. البته، نویسندگان کتاب برای اینکه متهم به سوگیری نشوند، حتی به متفکرانی که موضع ایجابی به روایت فن‌گرایانه نئولیبرالیستی از دانشگاه دارند، توجه نشان داده‌اند تا هر دو صدا - خواه آنهایی که موضع انتقادی دارند و خواه آنهایی که موضع همدلانه دارند، به یک اندازه شنیده شود و بدین طریق به مفهوم پراکسیس دانشگاهی وفادار بمانند. نویسندگان در پایان این فصل مدعی‌اند که مفهوم دانشگاه دیجیتال به دلیل میل به روایت نئولیبرال، فن‌گرایانه و مدیریت‌گرایانه به شدت تضعیف شده است.

فصل سوم کتاب با عنوان «کاوش در دانشگاه دیجیتال: توسعه تفکر کل‌نگرانه» تلاشی است در جهت عملیاتی‌سازی ایده پراکسیس دانشگاهی که نویسندگان کتاب به آن متعهد هستند. بر این اساس، نویسندگان در این فصل مؤلفه‌های کلیدی دانشگاه دیجیتال از قبیل مشارکت دیجیتالی، سواد اطلاعاتی، محیط‌های یادگیری، طراحی دوره آموزشی و برنامه آموزشی را تحت عنوان «ماتریس مفهومی دانشگاه دیجیتال» به بحث گذاشته‌اند. آنها این مؤلفه‌ها را بر اساس مرور ادبیات موضوعی شناسایی کرده‌اند. آنان بر اساس این ماتریس به این سؤال پرداخته‌اند که آیا امر دیجیتال واقعاً عاملی برای تحول دانشگاه است یا اینکه در عمل باعث سرکوب دانشگاه می‌شود یا باعث مقاومت دانشگاه می‌شود؟ آیا امر دیجیتال خودش ابزاری برای سرکوب آموزشی مدرسان و دانشجویان نیست؟



در فصل چهارم کتاب با عنوان «افسانه تحول دیجیتال»، نویسندگان استدلال می‌کنند که تحول دیجیتال یک نیروی قدرتمند برای تغییر تلقی می‌شود، در حالی که این صرفاً یک افسانه است. دانشگاه‌ها در پرتو تحول دیجیتال صرفاً به منزله کسب‌وکار تلقی می‌شوند و مجبورند خود را با فشارهای بازار سازگار کنند. روایت مسلط مدافعان تحول دیجیتال این است که فناوری‌های دیجیتال دانشگاه‌ها را به تامین کنندگان جهانی آموزش تبدیل می‌کنند و سبب گسترش دسترسی به آموزش عالی می‌شوند، اما از نظر نویسندگان کتاب این وعده هنوز محقق نشده است. آنها حتی در مورد موک‌ها (دوره‌های آموزشی آزاد برخط) نیز نظر مشابهی دارند و معتقدند که موک‌ها بر خلاف تصور اولیه، توانسته‌اند سبب گسترش دسترسی به آموزش عالی شوند. موک‌ها فقط سبب تقویت دسترسی به آموزش عالی برخط آزاد برای افرادی شده‌اند که پیش‌تر آموزش رسمی را تجربه کرده بودند. از منظر دموکراتیک، می‌توان ادعا کرد که موک‌ها قادر نیستند برای افرادی که مشتاق دسترسی به آموزش عالی هستند، دسترسی معنادار ایجاد کنند. علاوه بر این، دانشگاه‌هایی که از نظر منابع ضعیف‌تر هستند، نمی‌توانند از مدل موک به اندازه دانشگاه‌های برتر بهره ببرند. ازدیاد دوره‌های برخط باعث شده که آموزش عالی بیش از پیش بازاری و رقابتی‌تر شود. یادگیرندگانی که در موک‌ها ثبت نام می‌کنند، معمولاً از پیش دارای تحصیلات عالی هستند. اکثریت آنها قبلاً شغل تمام‌وقت دارند. طبق استدلال نویسندگان، موک‌ها فقط برای افرادی که تلاش می‌کنند دانش خود در یک حوزه تخصصی خاصی را به روز نگه دارند، ابزار مفیدی هستند. در پایان این فصل به برخی از کردارهای نوظهور از جمله جنبش کتاب‌های درسی باز در قلمرو آموزش آزاد اشاره شده است که نسبت به موک‌ها جایگزین‌هایی دموکراتیک‌تر هستند. مثلاً کوک‌ها به جای موک‌ها. کوک‌ها یک سکوی یادگیری برخط هستند که هرکس می‌تواند به صورت رایگان هر چیزی را یاد بگیرد و یاد بدهد.

فصل پنجم کتاب با عنوان «مشارک دیجیتال و اجتماعات آزاد»، ابتدا به شکاف دیجیتال در سطوح مختلف جغرافیایی مالی و سواد اشاره می‌کند و استدلال می‌کند که دانشگاه‌ها در محل تقاطع همه این سطوح قرار دارند. سپس، به موضوع مشارکت دیجیتال می‌پردازد، به‌ویژه مشارکت دادن جمعیت‌های طرد شده و به حاشیه رانده شده و یا سرکوب شده. در واقع، در این فصل بر پداگوژی افراد محروم تأکید می‌شود. در ادامه این فصل،

نویسندگان دانشگاه دیجیتال را با یک پرسش دوقطبی واسازی می‌کنند: سرکوب دیجیتال یا تحول دیجیتال؟ به اعتقاد آنان، در این فضای نئولیبرال، «امر دیجیتال» در معنای مد نظر فریره، به منزله ابزاری برای سرکوب به کار می‌رود.

در فصل شش کتاب تحت عنوان سواد اطلاعاتی: قابلیت دیجیتال و عاملیت فردی، استدلال می‌شود که دانشگاه‌ها باید مروج «سواد انتقادی اطلاعات» باشند. این نوع سواد مبتنی بر رویکرد فریره است و یادگیرندگان از طریق آن می‌توانند آگاهی انتقادی خود از تناقض‌ها، بی‌عدالتی‌ها و نابرابری‌های جامعه را توسعه دهند. نویسندگان کتاب معتقدند که سواد اطلاعاتی را نمی‌توان صرفاً به توانایی افشای «اخبار جعلی» از طریق جست و جوی اطلاعات معتبر تقلیل داد، بلکه باید بر اساس سواد اطلاعاتی انتقادی تحلیل کنیم که چرا و چگونه این نوع اطلاعات جعلی برساخته می‌شوند. دانستن اینکه چه اتفاقی می‌افتد که در یک جست و جوی برخط برخی لینک‌ها پیش از لینک‌های دیگر ظاهر می‌شوند، بخشی از سواد اطلاعاتی انتقادی دانشجویان است. از سوی دیگر، عاملیت به منزله نوعی خودآگاهی و مقاومت در برابر شرایط سرکوبگر است. از نظر نویسندگان کتاب، بسط عاملیت بخشی از تجربه دانشگاه است که افراد از طریق آن می‌توانند نیروهای سرکوبگر را به چالش بکشند. عاملیت در مرکز ایده انتقادی دانشگاه قرار دارد و پداگوژی انتقادی می‌تواند به تقویت عاملیت فردی بینجامد.

در فصل هفت کتاب با عنوان «فضاهای یادگیری غنی شده به روش دیجیتال» با ارائه مثال‌های مختلف استدلال می‌شود که در چنین فضاهایی یادگیرندگان می‌توانند عاملیت انتقادی را تجربه کنند. مثلاً، ویکی‌ها، وبلاگ‌ها از جمله فضاهای یادگیری غنی شده به شیوه دیجیتال هستند که می‌توانند میزان مشارکت و انگیزه فعالیت دانشجویان را دو چندان کنند و فرصت‌های یادگیری آموزش عالی رسمی و غیررسمی را گسترش دهند.

در فصل هشتم کتاب با عنوان «برنامه درسی توزیع شده به روش دیجیتال»، استدلال می‌شود که برنامه‌های درسی رسمی طراحی شده از سوی دانشگاه بدون مشارکت دانشجویان باعث سرکوب عاملیت می‌شود و برنامه درسی غیررسمی توزیع شده به روش دیجیتال بدیلی برای این نوع برنامه‌های درسی سرکوبگرانه است. طراحی چنین برنامه‌هایی از استلزامات تحقق دانشگاه دیجیتال و از مصادیق تعریف فریره از پراکسیس به مثابه «تامل

و کنش معطوف به ساختارهایی که باید دگرگون شوند» است. در سرتاسر این فصل که بر برنامه درسی به مثابه پراکسیس تمرکز دارد، بر جنبه‌های بخشی آن تأکید شده و استدلال شده است که چنین مداخله‌هایی در یادگیری و یاددهی می‌توانند رهایی‌بخش باشند. وقتی برنامه درسی را به مثابه پراکسیس قلمداد می‌کنیم، لزوماً آن را به منزله ابزاری برای بهبود جامعه و شرایط انسانی تلقی می‌کنیم. نویسندگان کتاب با اذعان به ماهیت مناقشه‌برانگیز «برنامه درسی»، معتقدند که یک برنامه درسی متعهد به پراکسیس، که در آن فضایی برای گفتمان انتقادی و مشارکت دموکراتیک وجود دارد، از جلوه‌های عینی پداگوژی انتقادی و مدل ریزوماتیک یادگیری است.

در فصل‌های باقی‌مانده کتاب با عنوان کلی «تجسم مجدد دانشگاه دیجیتال»، نویسندگان بر مفهوم تحول دانشگاهی به منزله مداخله انتقادی تأکید می‌کنند و مداخله‌های انتقادی از جانب دانشگاهیان را شرط لازم برای تحول دانشگاه معرفی می‌کنند. از نظر آنان، نقادی، مشارکت، و دموکراسی جزو علل وجودی دانشگاه هستند، اما نئولیبرالیسم با تحریف مفهوم علت وجودی دانشگاه، شرایط سرکوبگر کنونی را رقم زده است. کتاب حاضر برای به چالش کشیدن این شرایط و امکان‌های بخشی از آن بصیرت‌هایی را به ما می‌دهد.

۳. مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف کتاب

قوت اصلی کتاب این است که برای مقاومت در برابر روندها و شرایط سرکوبگر کنونی چند چشم‌انداز و راهبرد بدیل پیشنهاد می‌دهد. اگر شاخص موفقیت یک کتاب، میزان تولید فکر باشد، قطعاً کتاب مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال: تلاقی سیاست‌گذاری، فن‌تعلیم و کردار تألیف جانستون و همکاران (۲۰۱۹) و ترجمه حسین حسینی (۱۴۰۲) در زمینه مطالعات دانشگاه به طور عام و در زمینه مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال به طور خاص بیشترین فکر را تولید کرده و در این زمینه افق‌گشایی کرده است. گرچه پارادایم نظری آن ممکن است برای اصحاب نظریه انتقادی چندان آوانگارد نباشد، اما قطعاً می‌تواند شکاف‌های معرفتی زیادی را پر کند و چرخش معرفتی ایجاد کند، چرا که با لنزی انتقادی تبیینی نقادانه از دانشگاه دیجیتال ارائه کرده است. لذا، کتاب حاضر منبعی بصیرت‌بخش برای فهم وجوه

سرکوبگرانه و رهایی‌بخش دانشگاه دیجیتال است. یکی از ویژگی‌های برجسته این کتاب گستردگی مطالب آنست. البته این ویژگی در عین حال می‌تواند نقطه ضعف کتاب محسوب شود، زیرا می‌تواند خطر تقلیل‌گرایی را در پی داشته باشد. از سوی دیگر، کتاب به دلیل تمرکز بیش از حد بر تحلیل‌های انتزاعی و عدم ارائه تعریفی مشخص از مفاهیم کلیدی نتوانسته است مدلی انضمامی و بسنده از دانشگاه دیجیتال ارائه دهد. همین مسئله جنبه پراگماتیک کتاب را تحت تاثیر قرار داده است. اما به طور کل، کتابی تفکربرانگیز و بصیرت‌بخش است. وت استدلال‌ها، عمق تحلیل‌ها، نوآوری در ایده‌ها و غنای نظری آن را به یک کتاب ارزشمند برای تمامی پژوهشگران مطالعات آموزش عالی تبدیل کرده است.

۴. مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف ترجمه فارسی کتاب

قوت اصلی ترجمه فارسی این کتاب وفاداری حداکثری آن به متن مبدأ و سلیس و روان بودن نثر آن است. کتاب هیچ انحرافی از حیث واژگانی، سبکی و منظورشناختی ندارد و از میزان دقت بسیار بالایی برخوردار است، اما از نظر هنجارهای نگارشی و رسم‌الخطی زبان فارسی و به‌ویژه علایم سجاوندی انحرافات اساسی دارد و نیازمند ویرایش ادبی است. اما می‌توان به این ترجمه اعتماد کرد و از خواندن آن لذت برد.



منابع

جانستون، ب و همکاران (۱۴۰۲). مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال: تلاقی سیاست‌گذاری، فن‌تعلیم و کردار (ترجمه حسین حسینی). تهران: انتشارات پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی.

Johnston, B., et. al. (2019). *Conceptualizing the Digital University: The Intersection of Policy, Pedagogy and Practice*. Springer.



فصلنامه مطالعات دانشگاه

۱۹۸

دوره ۲، شماره ۱

پاییز ۱۴۰۲

پیاپی ۵